

חק לישראל – פרשת נעבים יום ג'

תורה – דברים פרק כט'

(יט) לא יאבה יהוה סלח לו כי אז יעשן אף יהוה וקנאתו באיש ההוא ורבעה בו כל האלה הפתובה בספר הזה ומחה יהוה את שמו מתחת השמים: (יט) לא יאבה יהוה סלח לו כי אז יעשן אף יהוה וקנאתו באיש ההוא ורבעה בו כל האלה הפתובה בספר הזה ומחה יהוה את שמו מתחת השמים: (יט) לא ייבי יי למשבק לה ארי בכו יתקף רגזא דיי וקמתה בגברא ההוא וידבקון בה כל לוטיא דכתיבון בספרא הדיו וימחי יי ית שמה מתחת שמיא:

(כ) והבדילו יהוה לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הברית הפתובה בספר התורה הזה: (כ) והבדילו יהוה לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הברית הפתובה בספר התורה הזה: (כ) ויפרשנה יי לבישא מכל שבטיא דישראל ככל לוטי קומא דכתיבון בספרא דאורייתא הדיו:

(כא) ואמר הדוד האחרון בניהם אשר יקומו מאחריכם והנכרי אשר יבא מארץ רחוקה וראו את מפות הארץ ההוא ואת תחלטיה אשר חלה יהוה בה: (כא) ואמר הדוד האחרון בניהם אשר יקומו מאחריכם והנכרי אשר יבא מארץ רחוקה וראו את מפות הארץ ההוא ואת תחלטיה אשר חלה יהוה בה: (כא) ויימר דרא בתראה בניהון די יקומו מפתריכון ובר עממין דייטי מארעא רחיקא ויחזון ית מחתא דארעא ההיא וית מרעא די אמרע יי בה:

(כב) גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמח ולא יעלה בה כל עשב כמהפכת סדם ועמרה אדמה ועבבים (ועבבים) אשר הפך יהוה באפו ובחמתו: (כב) גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמח ולא יעלה בה כל עשב כמהפכת סדם ועמרה אדמה ועבבים (ועבבים) אשר הפך יהוה באפו ובחמתו: (כב) גפריתא ומלחא יקידת כל ארעה לא תזרע ולא תצמח ולא יסק בה כל עשבא כמהפכתא דסדם ועמרה אדמה ועבבים די הפך יי ברגזה ובחמתה:

(כג) ואמרו כל הגוים על מה עשה יהוה ככה לארץ הזאת מזה חרי האף הגדול הזה: (כג) ואמרו כל הגוים על מה עשה יהוה ככה לארץ הזאת מזה חרי האף הגדול הזה: (כג) ויימרון כל עממיא על מה עבר יי פדיו לארעא הדא מא תקוף רגזא רבא הדיו:

רש"י

וכל מכה וגו' הזאת לשון נקבה מוסב על התורה. הזה לשון זכר מוסב על הספר וע"י פיסוק הטעמים הן נחלקין לשתי לשונות. צפרשת הקללות הטפחה נתונה תחת צספר והתורה הזאת דבוקים זה לזה לכך אמר הזאת וכאן הטפחא נתונה תחת התורה נמלא ספר התורה דבוקים זה לזה לפיכך לשון זכר נופל אחרייו שהלשון נופל על הספר:

(יט) יעשן אף ה' – ע"י כעס הגוף מתחמם והעשן יולא מן האף. וכן עלה עשן בצאפו ואע"פ שאין זו לפני המקום הכתוב משמיע את האזן כדרך שהיא רגילה ויכולה לשמוע כפי לרך הארץ: וקנאתו – לשון חמה אנפרטמנ"ט (זיך ערהיטלען אין גראססע לארען זיין) אחיזת לבישת נקמה ואינו מעביר על המדה:

(כ) הכתובה בספר התורה הזה – ולמעלה הוא אומר בספר התורה הזאת גם כל חלי

חק לישראל – פרשת נצבים יום ג'

נביא – ישעיה פרק טב ט'-יב' פרק ג' א'

- (ט) **כִּי מֵאֲסָפְיוֹ יֵאָכְלֶהוּ וְהִלְלוּ אֶת יְהוָה וּמְקַבְּצָיו יִשְׁתַּהוּ בְּחִצְרוֹת קִדְשֵׁי:** (ט)
ארי דכנשוהי לעבורא ייכלונה וישבחון קדם יי ודעצרוהי לחמרא ישתונה בדרת קודשי:
- (י) **עֲבְרוּ עִבְרוּ בְּשַׁעְרִים פִּנּוּ דְרָף הָעַם סִלּוּ סִלּוּ הַמְּסֻלָּה סִקְלוּ מֵאֲבָן הָרִימוּ נֶס עַל הָעַמִּים:** (י) אמר נביא עברו ותובו בתרעיא אפנו לב עמא לאורח תקנא בסרו בשורן טבן ונחמן לצדיקיא דסליקו הירהור יצרא דהוא כאבן תקלא ארימו אתא על עממיא:
- (יא) **הִנֵּה יְהוָה הַשְּׁמִיעַ אֶל קִצֵּה הָאָרֶץ אֲמַרְוּ לְבַת צִיּוֹן הִנֵּה יִשְׁעֶךָ בָּא הִנֵּה שֹׁכְרוּ אֶתוֹ וּפְעַלְתּוֹ לְפָנָיו:** (יא) הא יי אשמע לסיפי ארעא אמרו לכנשתא דציון דא פרקד מתגלי הא אגר עבדי מימרה עמה וכל עובדיהון גלן קדמוהי:
- (יב) **וְקָרְאוּ לָהֶם עִם הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵי יְהוָה וְלֶךְ יִקְרָא דְרוּשָׁה עִיר לֹא נִעְזְבָה:** (יב)
ויקרונ להון עמא דקודשא פריקיא דיי וליך יתקרי תביעתא קרתא דלא אתרחקת:
- (א) **מִי זֶה בָּא מֵאֲדוּם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּעֵרָה זֶה הַדּוֹר בְּלִבוֹשׁוֹ צִעָה פֶּרֶב פָּחוּ אֲנִי מְדַבֵּר בְּעִדְקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ:** (א) מן אמר אלין עתיד לאיתאה מחא על אדום פורענא תקיפא על בערה למעבד פורענות דין עמה כמא דקיים להון במימרה אמר הא אנא מתגלי כמא דמללית בזכו סגיא קדמי חיל למפרק:

רש"י

- (ט) **יאכלוהו** – מוסב על דגנך. **ישתוהו** – מוסב על תירושך. **עברו עברו בשערים** – אמר נביא עברו ותובו ותרעיא אפנו לבא לעמא לאורח תקנא:
- (י) **סלו סלו המסלה** – כבשו הדרך בטי"ץ לוקמי"ץ בלע"ז סולו לשון מסלה הוא. **סקלו מאבן** – סקלו המסילה והשליכו אבני מכסול לכדדון, סקלו איספיריא"ץ בלע"ז. **מאבן** – מהיות שס אבן וכנגד יכר הרע הוא אומר, ויש עוד לפותרו על תיקון הדרכים לקבוצ הגליות. **הרימו נס** – כלונס פורקא בלעז אות הוא שיקבצו אלי ויביאו לי את הגולים אלכס:
- (יא) **הנה שכרו** – שמוכן לתת לעבדיו מוכן אהו. **ופעולתו** – שכר הפעולה שפעלו עמו לפניו הוא מוכן לתת:
- (א) **מי זה בא מאדום** – נתנבא הנביא על שעיר וצלרה, אמרו רבותינו שתי טעויות עתיד שר של שעיר לטעות כסבור הוא שצלרה היא בצר במדבר שהיתה עיר מקלט, וטועה משום שאין קולטת אלכא שוגג והוא הרג את ישראל מזיד, ועוד יש מדרש אגדה על שהספיקה צלרה מלך לשעיר צמות מלכה הראשון וימלך תחתיו יוצב בן זרח מצלרה וצלרה ממואב היא כענין שנא' על קריות ועל צלרה. זה – (שהיה) הדור בלבוסו ולעה ונאזר ברוכ כחו והקב"ה משיבו אני הוא שעלחה לפני לדבר בצדקת האצות וצדקת דורו של צרה ולדקתי גם היא עמהם ונגליתי להיות רב להושיע והם אומרים מדוע אדום ללבוסך מדוע בגדיך אדומים:

בתובים – תהילים פרק עז' א'-ה'

- (א) **לִמְנַצֵּחַ עַל יְדִיתוֹן {יְדוּתוֹן} לְאֶסָף מְזִמּוֹר:** (א) לשבחא על יד ידותון לאסף תושבחה:
- (ב) **קוּלֵי אֵל אֱלֹהִים וְאֶעְעָקָה קוּלֵי אֵל אֱלֹהִים וְהֶאֱזִין אֵלָי:** (ב) קלי קדם יי ואקבל קלי קדם אלהא ואצית מימרי:

חק לישראל – פרשת נצבים יום ג'

- (ג) בַּיּוֹם צָרָתִי אֲדַנִּי דְרִשְׁתִּי יָדַי לִילָה נִגְרָה וְלֹא תִפּוּג מֵאַנְהָה הַנְּחָם נַפְשִׁי: (א)
 ביום עקתי אולפן מן קדם יי תבעית שרת עלי נבואה בליליא זלגת עיני דמענתא ולא ספוג טריבת
 לאתנחמא נפשי:
 (ד) אֲזַכְרָה אֱלֹהִים וְאַהֲמִיָּה אֲשִׁיחָה וְתִתְעַטֵּף רוּחִי סֵלָה: (ה) אדכר אלהא וארגוש קדם
 יי אמלל ותשתלחי רוחי לעלמין:
 (ו) אַחֲזֵת שְׁמֹרוֹת עֵינַי נִפְעַמְתִּי וְלֹא אֲדַבֵּר: (ז) אחרתא תימורתא דעיני אטרפית ולא
 אמלל:

רס"י

- (א) על ידוהו – על הדתות ועל הדינין העוברים על ישראל:
 (ג) ידי – מכתי. לילה נגרה – בגלות זה שהוא כלילה היא נגרה ליחה ומרה. ולא תפוג – ולא תדמה נגרתה:
 (ד) אזכרה אלהים – החסד שהיה רגיל לעשות לי צימי חצתי. אשיחה – באותן חסדים וטובות. ותעטף רוחו – פשמי"ר
 זלעז:
 (ה) אחזת שמורות עיני – שמורות לשון אשמורות הלילה שאלם נעור משנתו ודעתו מיושבת ולבו חוזר עליו ואני איני כן כלילה זו של גלות תמיד עיני נדבקות כאלם נרדם מאוטם לב בצרות שאני רואה נפעמה רוחי ואין הדבור בי:

משנה – סוטה פרק ט'

- (א) עֲגָלָה עֲרוּפָה, בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כא) כִּי יִמָּצָא חֵלֶל בְּאֶדְמָה. וַיֵּצְאוּ זִקְנֵיהָ וְשִׁפְטֵיהָ, שְׁלֹשָׁה מִבֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבִירוּשָׁלַיִם הָיוּ יוֹצְאִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר חֲמִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר זִקְנֵיהָ, שְׁנַיִם, וְשִׁפְטֵיהָ, שְׁנַיִם, וְאִין בֵּית דִּין שְׁקוּל, מוֹסִיפִין עָלֶיהָ עוֹד אֶחָד:
 רע"ב – (א) עגלה ערופה בלשון הקודש – מה שהקנים אומרים ידנו לא שפכו את הדם הזה והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל וגו', בלשון הקודש הוזקקו לאמרו: שנאמר כי ימצא כו' – ובאותו פרשה נאמר וענו ואמרו, ונאמר להלן (דברים כ"ז) וענו הלוים ואמרו,
 (ב) נִמְצָא טְמוֹן בַּגֶּל, או תלוי באילן, או צף על פני המים, לא היו עורפין, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) בְּאֶדְמָה, וְלֹא טְמוֹן בַּגֶּל. נוֹפֵל, וְלֹא תִלּוּי בְּאֵילָן. בְּשִׁדָּה, וְלֹא צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם. נִמְצָא סִמוּךְ לְסִפְרָה, או לעיר שרפה נכרים, או לעיר שאין בה בית דין, לא היו עורפין. אין מודדין אלא מעיר שיש בה בית דין. נִמְצָא מִכּוֹן בֵּין שְׁתֵּי עִירוֹת, שְׁתֵּי הָיוּ מְבִיאֹת שְׁתֵּי עֲגָלוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וְאִין יְרוּשָׁלַיִם מְבִיאָה עֲגָלָה עֲרוּפָה:
 רע"ב – (ב) נמצא סמוך לספר – חלל גבול הגוים: לא היו מודדים – דכתיב כי ימצא חלל, פרט לממציא את עצמו, שסמוך לגבול
 מה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש: היו יוצאים – ובאים שם ומודדים מן החלל לכל העיירות שסביבותיו לידע איזו קרובה: אין ב"ד שקול – אין ב"ד עשוין שיהא אפשר לחלוק שזה נשוא, אלא שיהא הרוכז לכל אחד לקיים אחרי רבים להטות. (שמות כ"ג):
 (ב) נִמְצָא טְמוֹן בַּגֶּל, או תלוי באילן, או צף על פני המים, לא היו עורפין, שֶׁנֶּאֱמַר (שם) בְּאֶדְמָה, וְלֹא טְמוֹן בַּגֶּל. נוֹפֵל, וְלֹא תִלּוּי בְּאֵילָן. בְּשִׁדָּה, וְלֹא צָף עַל פְּנֵי הַמַּיִם. נִמְצָא סִמוּךְ לְסִפְרָה, או לעיר שרפה נכרים, או לעיר שאין בה בית דין, לא היו עורפין. אין מודדין אלא מעיר שיש בה בית דין. נִמְצָא מִכּוֹן בֵּין שְׁתֵּי עִירוֹת, שְׁתֵּי הָיוּ מְבִיאֹת שְׁתֵּי עֲגָלוֹת, דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.
 הגוים כאילו המציא עצמו למיתה הוא: לעיר שאין בה בית דין. אין מודדין אלא מעיר שיש בה בית דין – ה"ק נמצא סמוך

חק לישראל – פרשת נצבים יום ג'

מזו אפילו מלח חוט: שתיהן מציאות שתי עגלות דברי ר"א – ואין כן הלכה, אלא שתיהן מציאות עגלה אחת בשותפות. והכי אמרינן בגמרא בזכורות: אין ירושלים מציאה עגלה ערופה – דכתיב (דברים כ"א) באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה לכשתה, פרט לירושלים שלא נתחלקה לשבטים:

(ג) נְמוּצָא רֵאשׁוּ בְּמִקּוּם אֶחָד [וְגוֹפוּ בְּמִקּוּם אֶחָד], מוֹלִיכִין הָרֹאשׁ אֶצֶל הַגּוֹף, דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, הַגּוֹף אֶצֶל הָרֹאשׁ:

וקוצרין אותו במקום שנמצא הגוף, לגופיה בדוכתיה נפל ורישא הוא דנייד. דברי ר"א: רבי עקיבא אומר מוליכין הגוף אלל הראש – דרישא היכא דנפיל נפיל וגופיה רהיט ואזיל. והלכה כרבי עקיבא:

לעיר שאין זה ב"ד אין מודדין לה, אלא לעיר שיש זה ב"ד מודדין. איזו עיר שיש זה ב"ד קרובה לו. ואי לא הדך תנייה, הוה אמינא אין מודדין כלל, ת"ל ולקחו זקני העיר, מכל מקום, דהאי העיר קרא יתירא הוא, דמאי למכתב והיה העיר הקרובה אל החלל וילאו זקניה: מכוון – מנמנא שאין זו קרובה לו

רע"ב – (ג) נמצא ראשו במקום אחד – השתא לא מיירי תנא לענין מדידה. למדקתני סיפא מאין היו מודדין, מכלל דרישא לאו במדידה עסקינן. אלא במת מואה קנה מקומו עסקינן, דהיכא דנמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר, מוליכין ראשו אלל גופו

(ד) מאין היו מודדין, רבי אליעזר אומר, מטבורו. רבי עקיבא אומר, מחטמו. רבי אליעזר בן יעקב אומר, במקום שנעשה חלל, מצוארו:

באפיו: ממקום שנעשה חלל מצוארו – דאין קרוי חלל אלא מן הצואר, כדכתיב (יחזקאל כ"א) על צוארי חללי רשעים, הלכך ממנו היו מודדים, כדכתיב אל החלל. והלכה כר"ע:

רע"ב – (ד) ר"א אומר מטיבורו – קסבר עיקר חיותא בטיבוריה הוא: ר' עקיבא אומר מחוטמו – עיקר חיותא מחוטמו הוא, כדכתיב (בראשית ז') כל אשר נשמת רוח חיים

(ה) נְפֹטְרוּ זְקֵנֵי יְרוּשָׁלַיִם וְהָלְכוּ לָהֶן. זְקֵנֵי אוֹתָהּ הָעִיר מְבִיאִין עֵגְלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא עֶבֶד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא מִשְׁכָּה בְּעַל (שם), וְאִין הַמּוּם פּוֹסֵל בָּהּ, וּמוֹרִידִין אוֹתָהּ לְנַחַל אֵיתָן. וְאֵיתָן בְּמִשְׁמַעוֹ, קָשָׁה. אֵף עַל פִּי שְׂאִינוּ אֵיתָן, בְּשֵׁר. וְעוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּקוֹפִיז מֵאַחֲרֶיהָ. וּמְקוֹמָהּ אֶסוּר מִלְזָרוֹעַ וּמִלְעֲבוּד, וּמִתָּר לְסָרוֹק שָׁם פְּשִׁתָּן וּלְנֶקֶר שָׁם אֲבָנִים:

לסרוק שם פשתן – עבודה שאינה בגופה של קרקע, דכתיב (דברים כ"א) אשר לא יעבד ולא יזרע, מה זריעה מיוחדת שהיא בגופו של קרקע אף כל עבודה שהיא בגופו של קרקע: לנקר שם אבנים – לסתת שם אבנים:

רע"ב – (ה) נפטרו זקני ירושלים – שאין באין אלא למדוד, כדכתיב וילאו זקניך ושופטיך ומדדו: רע"פ שאינו איתן כשר – שלא נאמר איתן לעכובא אלא למזוה: בקופיז – סכין גדול: מאחוריה – ממול ערפה: מקומה חסור – לעולם: ומותר

(ו) זְקֵנֵי אוֹתָהּ הָעִיר רוֹחֲצִין אֶת יְדֵיהֶן בַּמַּיִם בְּמִקּוּם עֲרִיפָה שֶׁל עֵגְלָה, וְאוֹמְרִים, (שם) יְדֵינוּ לֹא שָׁפְכָה אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ. וְכִי עַל דַּעְתָּנוּ עֲלָתָהּ, שְׂזַקְנֵי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דַמִּים הֵן, אֶלְא שְׂלֵא בָּא לְיָדֵינוּ וּפְטַרְנוּהוּ (בְּלֹא מְזוֹן)(יג), וְלֹא רְאִינוּהוּ וְהִנְחֵנוּהוּ (בְּלֹא לְוִיָּה)(יד). וְהַבְּהֵנִים אוֹמְרִים(טו) (שם) בְּפֶר לְעַמּוּד יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה' וְאַל תִּתֵּן דָּם נָקִי בְּקֶרֶב עַמּוּד יִשְׂרָאֵל. לֹא הָיוּ עֲרִיכִים לוֹמֵר (שם) וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם, אֶלְא רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מְבַשְׂרָתָן, אֵימָתִי שְׂתַעֲשׂוּ כְּכֹה, הַדָּם מִתְּכַפֵּר לָהֶם:

חק לישראל – פרשת נצבים יום ג'

רע"ב - (ו) לא בא לדינו ופטורנוהו - בלא
 (ו) נְמִיצָא הַהוֹרֵג עַד שְׁלֵא נְעִרְפָּה הָעֵגְלָה, תִּצָּא וְתִרְעָה בְּעֵדֵי. מְשַׁנְעֵרְפָּה הָעֵגְלָה, תִּקְבֵּר בְּמִקְוָמָה, שְׁעַל סִפְק בָּאת מִתְחַלְתָּהּ, בְּפָרָה סִפְקָה וְהִלְכָה לָהּ. נְעִרְפָּה הָעֵגְלָה וְאַחַר כֵּן נְמִיצָא הַהוֹרֵג, הֲרִי זֶה יִהְרֵג:
רע"ב - (ז) תלא ותרעה בעדר - כשאר
 חולוין: כפרה ספיקה - היא עשהה את שלה:
 ואחר כך נמאלל ההורג הרי זה יהרג -

(ח) עַד אֶחָד אוֹמֵר רְאִיתִי אֶת הַהוֹרֵג, וְעַד אֶחָד אוֹמֵר לֹא רְאִיתִי, אֲשֶׁה אוֹמֵרֵת רְאִיתִי וְאֲשֶׁה אוֹמֵרֵת לֹא רְאִיתִי, הִיוּ עוֹרְפִין. עַד אֶחָד אוֹמֵר רְאִיתִי, וְשְׁנַיִם אוֹמֵרִים לֹא רְאִיתִי, הִיוּ עוֹרְפִין. שְׁנַיִם אוֹמֵרִים רְאִינוּ וְאֶחָד אוֹמֵר לָהֶם לֹא רְאִיתֶם, לֹא הִיוּ עוֹרְפִין:

רע"ב - (ח) עד אחד אומר ראיתי ועד
 אחד אומר לא ראית - וכגון שצאו שניהם
 צבת אחת [אז] היו עורפים. אבל אם בא אחד
 תחלה ואמר ראיתי את ההורג, והימנוהו כזי
 תרי, שהתורה האמינתהו דכתיב (סס) לא
 נודע מי הכהו, הא נודע אפילו על פי עד

אחד אין עורפין, אע"פ שבא עד אחד אח"כ
 והכחישו, אינו נאמן השני, שאין דבריו של
 אחד במקום שנים: עד אחד אומר ראיתי
 ושנים אומרים לא ראית היו עורפים - וכגון
 שהשנים והאחד פסולי עדות הן, דכפסולי
 עדות הלך אחר רוב דעות:

(ט) מְשַׁרְבוּ הִרְצַחְנִים, בְּטִלָּה עֵגְלָה עֲרוּפָה, מִשְׁבָּא אֶלְעָזָר בֶּן דִּינָאִי, וְתַחֲיִנָּה בֶּן פְּרִיִשָׁה (בֶּן פְּרִיִשָׁה) הָיָה נִקְרָא, חֲזָרוּ לְקָרוֹתוֹ בֶּן הִרְצַחְוּ. מְשַׁרְבוּ הַמְּנַאֲפִים, פְּסִקוּ הַמַּיִם הַמְּרִים, וְרַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זְכַאִי הִפְסִיקוּ, שְׁנֵאמַר (הוֹשֵׁעַ ד) לֹא אֶפְקוֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנִינָה וְעַל בָּלוֹתֵיכֶם כִּי תִנְאֲפְנָה כִּי הֵם וְגו'. מְשַׁמֵּת יוֹסִי בֶּן יוֹעֲזָר אִישׁ צְרָדָה וְיוֹסִי בֶּן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם, בְּטָלוּ הָאֲשֵׁבּוּלוֹת, שְׁנֵאמַר (מִיכָה ז) אֵין אֲשֵׁבּוּל לְאֹכֹל בְּפוֹרָה אֹתָהּ נִפְשִׁי:

רע"ב - (ט) בטלה עגלה ערופה - לפי
 שמכריזין היו בהם מי רגיל להרוג: בטלו

(י) יוֹחָנָן בְּהֵן גְּדוֹל הָעֵבִיר הוֹדִית הַמַּעֲשֵׂר. אִף הוּא בְּטָל אֶת הַמַּעֲוֵרֵין, וְאֶת הַנוֹקְפִין. עַד יָמָיו הָיָה פְּטִישׁ מִכָּה בִירוּשָׁלַיִם. וּבִימָיו אֵין אָדָם צָרִיף לְשִׂאוֹל עַל הַדְּמָאִי:

רע"ב - (י) הודיית מעשר - וידוי מעשר,
 ביערתי הקדש מן הבית וגם נתתיו ללוי. לפי
 שעזרא הנס את הלויים שלא יתנו להם מעשר
 כשעלה מן הגולה ובני לוי לא עלו עמו, ואז
 שיתנו המעשר לכהנים. ויוחנן כהן גדול בטל
 הודוי, שלא היה יכול לומר וגם נתתיו ללוי:
 בטל את המעוררים - שהיו הלויים בכל יום
 אומרים על הדוכן עורה למה תישן ה', אמר
 וכי יש שינה לפני המקום, ועמד וצטלן: את
 הנוקפין - שהיו מסרטין לעגל של קרבן בין
 קרנו כדי שיפול לו דם בעיניו כדי שלא יראה

ויהא נוח לכפתו ולשוחטו. ועמד הוא וצטלו,
 שנראה כבעל מוס. והתקין להם טבעות
 צקרקע להכניס לאור הבהמה לתוכה: נוקפין
 - מכין. ודוגמתו וחולין ז': אין אדם נוקף
 ארבעו מלמטה: היה פטיש מכה בירושלים -
 בחול המועד. חרשי נחשת וברזל היו מכין
 צפטיש לעשות מלאכת האבד שהיא מותרת
 במועד. ועמד הוא וצטלן, משום לאושא
 מלחא טובא ואיכא זלזול מועד: ובימיו אין
 אדם כריד לשאול על הדמאי - שהוא אמר
 לבני דורו כשם שתרומה גדולה עון מיתה, כך

חק לישראל – פרשת נצבים יום ג'

פירות מן השוק לא היה שואל אם הן מתוקנין
אם לאו, אלא מיד מפריש מהם תרומת
מעשר ומעשר שני ואוכל את השאר, שכל
הלוקח מעט הארץ פירות הם בחזקת שהם
למאוי:

(יא) **מִשְׁבַּטְלָה סְנֵהֲדָרִין, בְּטָלָה הַשִּׁיר מִבֵּית הַמִּשְׁתָּאוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כד)
בַּשִּׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יַיִן וְגוֹ':**

שבתו בחורים מנגינתם בזמן שצטלו הזקנים
היושבים בשער שהם הסנהדרין צטלו
הבחורים מנגינתם גם כן:

תרומת מעשר וטבל עון מיתה. ותיקן שיוציאו
מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני בלבד,
ולא יוציאו ממנו מעשר ראשון ולא מעשר
עני, שיכולין לומר כלוי או לעני הבא ראייה
שהוא טבל וטול. ומתקנה זו ואילך הלוקח

רע"ב – (יא) סנהדרין – שם הדיונים.
ונקראים סנהדרין שגנאים הדרת פנים בדיו:
בטל השיר – דכתיב (איכה ה) זקנים משער

(יב) **מִשְׁמֹתוֹ נְבִיאִים הָרֵאשׁוֹנִים, בְּטָלוּ אוֹרִים וְתַמִּים. מִשְׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ,
בְּטַל הַשְּׁמִיר וְנִפְתַּת צוֹפִים, וּפְסָקוּ אֲנָשֵׁי אֲמִנָּה, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים יב) הוֹשִׁיעָה
ה' כִּי גָמַר חֲסִיד וְגוֹ'. רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, מִיּוֹם
שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, אֵין יוֹם שֶׁאֵין בוֹ קָלָלָה, וְלֹא יָרַד הַטַּל לְבִרְכָּהּ, וְנִטַּל
טַעַם הַפְּרוֹת. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, אֶף נִטַּל שֶׁמֶן הַפְּרוֹת:**

דכתיב זהו צמלאותם שיהיו שלימות שלא
יחסרו בהם אלא כותב עליהן בדיו ומראה
להם שמיר על פני הדיו בחוץ: ונפת נופים
– דבש הבא ממקום ששמו, לפיאה, ומשובח
מאל: ופסקו אנשי אמנה – אנשים
שמאמינים בהקדוש ברוך הוא:

רע"ב – (יב) משמתו נביאים הראשונים –
כל הנביאים נקראים נביאים ראשונים, חוץ
מחגי זכריה ומלאכי וחזריהן לאחרונים
נינהו, שהיו צננין בית שני: בטל השמיר –
כמין תולעת, ברייתו כשעורה. שהיו מראים
אותו על האבנים הרשומות בדיו והן נבקעות
מאליהן, ובו פיתחו אבני האפוד והחושן,

(יג) **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר, הַתְּהַרְה נְטִלָּה אֶת (הטעם וְאֵת) הָרִיחַ.
הַמַּעֲשָׂרוֹת נְטִלוּ אֶת שְׁמֶן הַדָּגָן. (וחכמים אומרים), הַזְּנוּת וְהַכְּשָׁפִים כִּלּוּ אֶת
הַכֶּל:**

מטעם רע וריח רע: מעשר בטל שומן דגן –
למעשר איקרי חלב, כדכתיב (במדבר יח) כל
חלב יאהר:

רע"ב – (יג) הטרהה בטלה את הטעם –
טהרה שפסקה מישראל, בטלה טעם הפירות
וריחם. שבזמן שהיו ישראל טהורים ועוסקים
בטהרה אף הקב"ה היה מטהר את הפירות

(יד) **בְּפִלְמוּס שֶׁל אֶסְפָּסִינוּס גָּזְרוּ עַל עֵטְרוֹת חֲתָנִים, וְעַל הָאָרוֹס. בְּפִלְמוּס
שֶׁל טִיטוּס גָּזְרוּ עַל עֵטְרוֹת כְּלוֹת, וְשָׁלַא יִלְמַד אָדָם אֶת בְּנוֹ יוֹנִית. בְּפִלְמוּס
הָאֲחֵרוֹן גָּזְרוּ שֶׁלֹּא תֵצֵא הַכֶּלָּה בְּאַפְרִיּוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר, וְרַבּוֹתֵינוּ הִתִּירוּ שֶׁתֵּצֵא
הַכֶּלָּה בְּאַפְרִיּוֹן בְּתוֹךְ הָעִיר:**

אסורים, ואין מותר אלא עטרות של קנים:
ועל האירוס – עשוי כמין נפה שדפנותיה
עגולות ושטחים על פיה עור דק ומכין עליו
במקל דק ומוציא קול כלול. ובלע"ז קורין לו
טנבורו: עטרות כלות – כעין עיר עשויה
מזהב: ושלא ילמד אדם את בנו יונית –

רע"ב – (יד) בפולמוס של אספסינוס –
חיל שהביא אספסינוס על ירושלים: גזרו על
עטרות חתנים – היו עושים לחתנים עטרות
מאבן מלח שהוא כלול כעין הכדולח וזובעין
אותה בגפרית כעין לורין שקורין ניי"ל. ואית
למפרשי עטרות של הדם ושל ורד. ושניהם

חק לישראל – פרשת נעבים יום ג'

נמסרין צידכס. אותו היום שלשלו להם דינרים בקופה והעלו להם חזיר. בלוחה שעה אמרו חרור אדם שיגדל חזיר, וחרור אדם שילמד לבנו חכמה יונית: בפולמוס האחרון – הוא חורבן הבית. ושל טיעוס נמי הוא: באפריון – כמו אהל של מעילין וטליתות מוזהבות: ורבותינו התירו שתלא כלה באפריון – משום לניעותא. וכן הלכה:

פירוש, חכמה יונית. והם רמזים וחידות שהיו ליונים, ולא היו מכירים בהם אלא הרגילים בהם. ובגמרא מפרש טעמא משום מעשה שהיה (כשלאו) [ל"ל כשכרו] מלכי חשמונאי זה על זה, היו אותן שצפנים משלשלים לאותן שצחוץ בכל יום דינרין בקופה ומעלין להן תמידין, היה גם זקן אחד ולעז להם בחכמה יונית, כל זמן שהם עסוקין בעבודה אין

(טו) משמת רבי מאיר, בטלו מושלי משלים. משמת בן עזאי, בטלו השקדנים. משמת בן זומא, בטלו הדרשנים. משמת רבי יהושע, פסקה טובה מן העולם. משמת רבן שמעון בן גמליאל, בא גובי ורבו צרות. משמת רבי אלעזר בן עזריה, פסק העשר מן החכמים. משמת רבי עקיבא, בטל כבוד התורה. משמת רבי חנינא בן דוסא, בטלו אנשי מעשה. משמת רבי יוסי קטנותא, פסקו חסידים. ולמה נקרא שמו קטנותא, שהיה קטנותו של חסידים. משמת רבן יוחנן בן זכאי, בטל זיו החכמה. משמת רבן גמליאל הזקן, בטל כבוד התורה ומתה טהרה ופרישות. משמת רבי ישמעאל בן פאבי, בטל זיו הפנהה. משמת רבי, בטלה ענוה ויראת חטא. רבי פנחס בן יאיר אומר, משחרב בית המקדש, בושו חברים ובני חורין, וחפו ראשם, ונדלדלו אנשי מעשה, וגברו בעלי זרוע ובעלי לשון, ואין דורש ואין מבקש, ואין שואל, על מי לנו להשען, על אבינו שבשמים. רבי אליעזר הגדול אומר, מיזם שחרב בית המקדש, שרו חכימיא למהוי כספריא, וספריא כחזניא, וחזניא כעמא דארעא, ועמא דארעא אזלא ונדלדלא, ואין מבקש. על מי יש להשען, על אבינו שבשמים. בעקבות משיחא חצפא יסגא, ויקר יאמיר. הגפן תתן פריה והיין ביקר, והמלכות תהפך למינות, ואין תוכחה. בית ועד יהיה לזנות, והגליל יחרב, והגבול ישום, ואנשי הגבול יסובבו מעיר לעיר ולא יחוננו, וחכמת סופרים תסרת, ויראי חטא ימאסו, והאמת תהא נעדרת. נערים פני זקנים ילבינו, זקנים יעמדו מפני קטנים. (מיכה ז) בן מנבל אב, בת קמה באמה, פלה בחמתה, איבי איש אנשי ביתו. פני הדור בפני הפלב, הבן אינו מתבייש מאביו. ועל מי יש לנו להשען, על אבינו שבשמים. רבי פנחס בן יאיר אומר, זריזות מביאה לידי נקיות, ונקיות מביאה לידי טהרה, וטהרה מביאה לידי פרישות, ופרישות מביאה לידי קדשה, וקדשה מביאה לידי ענוה, וענוה מביאה לידי יראת חטא, ויראת חטא מביאה לידי חסידות, וחסידות מביאה לידי רוח הקדש. ורוח הקדש מביאה לידי תחית המתים, ותחית המתים באה על ידי אליהו זכור לטוב, אמן:

הוי דריש רבי מאיר צפרקא הוה דריש תלתא שמעתתא ותלתא אגדתא ותלתא מתלי:

רע"ב – (טו) בטלו מושלי משלים – כגון ממשלות שועלים, לאמרינן בסנהדרין [לח:]: כי

חק לישראל – פרשת נצבים יום ג'

וייליק, ולעזים להציא זאבים בקרניהם: קטנותם של חסידים – שהיו החסידים הולכים ומתקטנין והוא היה מקטניהן וסופן: משמת רבן גמליאל הזקן בטל כבוד התורה – שעד שמת הוא היה זריאות בעולם והיו לומדים תורה מעומד ומגילה כח. [ומשמת באת תשות כח לעולם והתחילו ללמוד מיושב. וזהו בטל כבוד תורה: משמת רבי בטלה ענוה – תלמידיו של רבי הוסיפו וכתבו זה במשנה:

השקלנים – שוקדים על לכתות בית המדרש לילה ויום, כדלמרינן ביצמות [סג:] לאמר בן עזאי מה אעשה ונפשי חשקה בתורה: הדרשנים – שהיה בקי במדרש טעמי מקראות, כדלמך [ברכות יב:] ולא זכיתי שתלמך יליאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא: בטל כבוד תורה – שהיה נותן לב לדרוש על כל קורן וקורן ומנחות כח: [וזהו כבוד תורה גדול, שאין זה דבר לבטלה: בטלו אנשי מעשה – שעושים מעשים מופלאים כדלמרינן בתעניות [כה.] יאמר לחומך

גמרא – סוטה דף כה' ע"א

משבטלה סנהדרין: גמרא וממאי דמשבטלה סנהדרין כתיב אמר רב הונא בריה דרב יהושע דאמר קרא זקנים משער שבתו בחורים מנגינתם אמר רב אודנא דשמעא זמרא תעקר אמר רבא זמרא בביתא חורבא בסיפא שנאמר קול ישורר בחלון חרב בסף כי ארזה ערה מאי כי ארזה ערה אמר ר' יצחק בית המסובך בארזים עיר הוא אלא אפי' בית המסובך בארזים מתרועע אמר רב אשי שמע מינה כי מתחיל חורבא בסיפא מתחיל שנאמר חרב בסף ואיבעית אימא מהכא ושאיה יוכת שער אמר מר בר רב אשי לדידי חזי ליה ומנגח כי תורא אמר רב הונא זמרא דנגדי ודבקרי שרי דגרדאי אסיר רב הונא בטיל זמרא קם מאה אווזי בזוזא ומאה סאה חיטי בזוזא ולא איבעי אתא רב חסדא זלזיל ביה איבעאי אווזא בזוזא ולא משתכח אמר רב יוסף זמרי גברי ועני נשי פריעותא זמרי נשי ועני גברי כאש בנעורת למאי נפקא מינה לבטולי הא מקמי הא אמר רבי יוחנן כל השותה בארבעה מיני זמר מביא חמש פורעניות לעולם שנאמר הוי משכימי בבקר שכר ירדפו מאחרי בנשף יין ידליקם והיה כנור ונבל תוף וחליל ויין משתיהם ואת פועל ה' לא יביטו מה כתיב אחריו לכן גלה עמי מבלי דעת שגורמין גלות לעולם וכבודו מתי רעב שמביאין רעב לעולם והמונו צחה צמא שגורמין לתורה שתשתכח מלומדיה וישח אדם וישפל איש שגורמין שפלות לשונאו של הקדוש ברוך הוא ואין איש אלא הקדוש בית הלל שנאמר ה' איש מלחמה ועיני גבוהים תשפלנה שגורמין שפלות של ישראל ומה כתיב אחריו לכן הרחיבה שאול נפשה ופערה פיה לבלי חק וירד הדרה והמונה ושאוה ועלז בה:

חק לישראל – פרשת נצבים יום ג'

רש"י על הגמרא

משתאות: ולא איבעי – ולא היו רואים לקנותם בכך: זלזל זה – ולא הקפיד למחות בידם: כאש בנעורת – לפי שהעונה מטה אזנו לשמוע את המזמר לענות אחריו ונמלאו האנשים נותנים לבם לקול הגשים וקול באשה ערוה כדכתיב השמיעני את קולך (שיר 3) ומזעיר את יארו כאש בנעורת אבל זמרי גברי ועניין נשי קלת פריכות יש לקול באשה ערוה אבל אינו מזעיר יארו כל כך שאין המזמרים מטים אזנם לקול העונים: לזבולי האי מקמי האי – אם אין שומעין לנו לזבול את שניהם נקדים לזבול את זה שהוא כאש בנעורת:

אמר רב יוסף – הכי קאמר וכי בית המסוכך בארזים עיר הוא שלא יהא נוח ליחרב: מתרועע – לשון ערה כמו ערו ערו (תהלים קלז): בסיפא מתחיל – מאיסקופת הבית ופתחיו מתחיל: ושאייה – לשון בית השאה מאין יושב ומתוך כך שעירים מרקדים פס ומנגחין וכותחין את שערו: זמרי דנגדי – מושכי ספינות בחבל שרי שאינו אלף לזרזם במלאכתם: ודבקרי – שמזמרין בשעה שחורשין ואינו אלף לכזין את השורים לתלמיהם שהולכין לקול השיר דערב עליהם: דגרדאי – אינו אלף לשחוק: בטל זמרא – גזר על דורו שלא יזמרו בביתם ובבית

זוהר – ויקרא דף יח ע"א

רבי אבא אמר, בתיב (תהלים עה) בי אלהים שופט זה ישפיל וזה ירים. בי אלהים שופט, אלמלא דאעבר דינא דיעקב, באתר דיעקב שארי, (ס"א ואתסי) ואתחסי (ס"א ואתחסי) (ס"א ואתבסם) תמן, ווי לעלמא דיערע בגיניה, ורזא דמלה, (ישעיה 50) בי באש יי נשפט. ודא הוא אתבסמותא דעלמא:

וכיון דעאל באתרא דיעקב, ויעקב אחיד (דף יח ע"ב) ביה, פדין שכיף אשא, ואצטננו גומריה. לפר נש, דהוה רגיו, וחגר וזיון גרמיה, ונפק ברוגזיה לקטלא לבני נשא. חד חפימא קם על פתחא, ואחיד ביה, אמר אלמלא לא אחיד בי ואתתקף בי, הא קטולא בבני נשא אשתכח. בעוד דאתתקפו דא ברא, ואחיד דא ברא, אצטנן רוגזיה על דנפק לקטלא. נפק לאוכחא, מאן סביל רוגזא ותוקפא דדינא דהווא בר נש. הוי אימא, דא דקאים אפתחא: פה אמר קודשא בריה הוא לישראל, בני, לא תדחלו, הא אנא קאים על פתחא, אבל אודרוזו בהאי יומא והבו לי חילא. ובמה. בשופר. דאי אשתכח קול שופר פדקא יאות, ומכווני ביה לתתא, ההוא קלא סליק, וביה מתעטרי אבהו, וקיימי במשפניה דיעקב. ועל דא בעי לאודרהא בשופרא, ולמנדע בהווא קלא ולכוונא (ביה):

ולית לה קלא בשופרא, דלא סליק דקיעא חד. וכל אינון אוכלוסין דהווא דקיעא, יהבין אתר להווא קלא, ומאי קא אמרי. (יואל ב) ויי נתן קולו לפני חילו וגו'. וקאים ההוא קלא בהווא דקיע, עד דאתי קלא אחרא, ואתענדו (ס"א ואתעדו) בחדא, וסלקין בזווגא לרקיעא אחרא. ועל דא תנינו, אית קול דסליק קול, ומאי איהו. ההוא קלא דתקיעתא דישראל דתתא:

חק לישראל – פרשת נצבים יום ג'

וּבִיּוֹן דְּמִתְחַבְּרָן כָּל אֵינּוֹן קְלִין דְּלִתְתָּא, וְסִלְקִין לְהַהוּא דְּקִיעָא עֲלָאָה
 דְּמִלְכָּא קְדִישָׁא שְׂאֲרֵי בֵיהּ, מִתְעַטְרָן (ס"א מתעטרין) בְּלֵהוּ קָמֵי מִלְכָּא, וּכְדִין
 כּוּרְסוֹן רְמִיז וְכוּרְסֵיִיא אַחְרָא דִּיעֵקֵב קָאִים וְאַתְתְּקוּ. עַל דָּא אֲשַׁכְּחָנָא
 בְּסַפְרָא דְרַב הַמְנוּנָא סָבָא, בְּאֵינּוֹן צְלוּתֵי דְרֵאשׁ הַשְּׁנָה, דְּהוּה אָמַר, צְלוּתָא
 וְקַל שׁוּפְרָא (דההוא קול) דְּאֲפִיק הַהוּא זַכָּאָה, דְּאֲשַׁתְּכַח מְרוּחִיהּ וּמְנַפְשִׁיהּ
 בְּהַהוּא שׁוּפְרָא, דְּהַהוּא קוֹל סְלִיק לְעֵילָא. וּבְהַהוּא יוֹמָא קִיּוּמִין וּמִשְׁתַּכְּחֵי
 מְקַטְרֵגִין לְעֵילָא. וְכַד סְלִיק הַהוּא קְלָא דְשׁוּפְרָא, כְּלָהוּ אַתְדַּחֲיִין קָמִיהּ, וְלֹא
 יְכַלִּין לְקִיּוּמָא:

הלכה – הרמב"ם הלכות ברכות פרק ה'

(יג) שלשה שאכלו ויצא אחד מהן לשוק קוראין לו כדי שיכוין לשמוע מה שהן אומרים
 ומזמנין עליו והוא בשוק ויוצא ידי חובתו ולכשיחזור לביתו יחזור ויברך ברכת המזון
 לעצמו אבל עשרה שאכלו ויצא אחד מהן לשוק אין מזמנין עליו עד שיחזור למקומו
 וישב עמהן:

(יד) שלשה שאכלו כאחד וקדם אחד מהן ובירך לעצמו מזמנין עליו ויצאו השנים ידי
 חובת זימון והוא לא יצא בזימון זה שאין זימון למפרע:

לע"נ

זאב ואיים בן שרדה, גר גבריאל בן סוזן, דניאלה פורטונה בת רחל, צדיקה בת שרה ז"ל.